

KRZYSZTOF ZAJDEL

ORCID 0000-0001-6479-1970

Uniwersytet Zielonogórski

Wizerunek starości w ujęciu badawczym studentów

The image of old age in the students' research perspective

Streszczenie

Ten artykuł dotyczy wizerunku osób starszych, postrzeganych przez najmłodsze pokolenie, czyli wnuków. Wykorzystano do tego dwie obronione prace licencjackie. W jednej z nich porównano widzenia seniorów na temat starzenia się i starości, zestawiając ze sobą dwa pokolenia, to znaczy wnuków i dziadków. To ciekawe podejście, gdyż daje możliwości zmiany widzenia roli babci i dziadka na przestrzeni lat. W drugiej pracy autorka skupiła się na roli seniorów w wychowaniu wnucząt, z punktu widzenia wnuków, uczniów szkoły.

Sądzę, że ta publikacja będzie ciekawym doświadczeniem dla czytelników, obcujących do tej pory z literaturą bardziej doświadczonych badaczy. Atutem też jest świeżość badań.

Z mojej strony, jako promotora, ciekawe wydaje się spojrzenie na seniorów przez pryzmat badań młodych osób, gdzie respondentami były osoby z klas młodszych, jak i w przypadku jednej pracy, seniorzy.

Słowa kluczowe: Wizerunek starości, wnuczęta, dwa pokolenia

Abstract

This article concerns the image of older people as perceived by the youngest generation, i.e. grandchildren. Two defended bachelor's theses were used for this purpose. One of them compared seniors' views on aging and old age, comparing two generations, i.e. grandchildren and grandparents. This is an interesting approach because it gives the opportunity to change the perception of the role of grandmother and grandfather over the years. In the second work, the author focused on the role of seniors in raising grandchildren, from the point of view of grandchildren, school students.

I believe that this publication will be an interesting experience for readers who have previously been exposed to the literature of more experienced researchers. The freshness of the research is also an advantage.

For me, as a promoter, it seems interesting to look at seniors through the prism of young people's research, where the respondents were people from younger classes, and in the case of one work, seniors.

Keywords: Image of old age, grandchildren, two generations

Wstęp

Wiek poprodukcyjny dla wielu osób, które były do tej pory aktywne nie tylko w ramach wykonywanej pracy zawodowej, powoduje wiele perturbacji, np. przystosowania się do nowej sytuacji, to znaczy przejścia na emeryturę i bycia seniorem w wielu aspektach tego stanu rzeczy. Głównym z nich jest kwestia zagospodarowania czasu, jaki do tej pory poświęcali pracy zawodowej, a już jej nie muszą wykonywać, zaczynają pojawiać się problemy ze zdrowiem, kontakty już na innej płaszczyźnie z rodziną, w tym z najmłodszym pokoleniem, to jest wnukami (Zajdel 2022, s. 151). Wizerunek starzenia się, starości zmieniał się w naszym społeczeństwie i obecnie jest zupełnie inny, aniżeli 20-30 lat temu. Wydłuża się statystyczna długość życia, także polityka społeczna przystosowuje się do tego wyzwania w wielu obszarach, co skutkuje wieloma rozwiązaniami, w tym pracy socjalnej, działaniami społecznymi w środowisku zamieszkania seniorów (np. McDonald 2022, Frąckowiak 2019). Zmienia się także prawo (Insider 2023).

Chciałbym w tym artykule zaprezentować poglądy młodych osób na tą kwestię i dlatego w swoim artykule odniosę się do prac dwóch studentek, których byłem promotorem¹.

Jak pisze lic. Ewa Nowak: „Starzenie się i starość jest wszechobecnym zjawiskiem. Dotyka ono bowiem każdego człowieka niezależnie od kraju jego pochodzenia czy koloru skóry. Jest to nieodzowny element ludzkiej egzystencji. Starsi ludzie są integralną i nierozzerwalną częścią naszego społeczeństwa. Otaczamy się osobami starszymi czy to w rodzinie, czy w sąsiedztwie. Na ogół spotykamy się z tym zjawiskiem, na co dzień. Jednak każdy pojmuje je na swój własny sposób. Starzenie się to pewien proces, który prowadzi każdego z nas do ostatniego etapu ludzkiego życia. W tym procesie widoczne są zmiany fizyczne, które da się zauważyć gołym okiem”. Kolejny stan to psychika, która jest również ważna i wpływa na komfort jesieni życia. Nie bez znaczenia są również uwarunkowania społeczne. Jest wiele definicji procesu starzenia się, między innymi E. Trafiałek: „Starość jest naturalną fazą życia, następującą po młodości i dojrzałości, wieńczącą dynamiczny proces starzenia. Określana

¹ Lic. Ewa Nowak: *Wizerunek starości i osób starszych w opiniach dwóch pokoleń badanych*, promotor: dr K. Zajdel, lic. Karolina Białek: *Znaczenie babci i dziadka w wychowaniu wnucząt w opiniach uczniów ze świetlic w Zielonej Górze*, promotor: dr K. Zajdel.

mianem końcowej tercji życia, utożsamiana jest ze spadkiem wydolności organizmu, utratą mobilności, osłabieniem sił immunologicznych (starość biologiczna, fizjologiczna), ograniczeniem zdolności przystosowania się do wszelkich zmian, a w kontekście socjoekonomicznym – nierzadko też pauperyzacją, samotnością (starość psychiczna), koniecznością korzystania z pomocy innych (starość ekonomiczna) i funkcjonowaniem na marginesie życia społecznego (starość społeczna)”. (Trafiałek 2006, s. 269). Wiele z tych poglądów ma odzwierciedlenie w postawach społecznych wobec osób w starszym wieku. Oczekuje się, że będą zajmowali się wnukami, uprawą działki, niezbyt przychylnie patrzy się na ich aktywność przy zakładaniu nowej rodziny, np. po stracie współmałżonka. Oczywiście żyjemy w czasach zmian społecznych, one powodują niepokój, ale i oczekiwanie. Sądzę, że zmiany społeczne najtrafniej opisuje A. Radziwicz-Winnicki, który odnosi się do nich tak:

„Zmiana społeczna może być rozumiana, jako zespół nieuchronnych procesów, dzięki którym społeczeństwo przechodzi na kolejny szczebel rozwoju. Istniejące i obowiązujące formy życia społecznego stopniowo przeżywają się, rodzą się nowe, lepiej odpowiadające zmieniającym się warunkom, potrzebom i oczekiwaniom. Takie pojęcia jak rozwój czy zmiana, implikują zmianę, która pociąga za sobą bardziej czy mniej gwałtowne przekształcenie istniejącej struktury społecznej. Określają one także kierunki i trendy przemian” (Radziwicz-Winnicki, 2005 s. 30).

Sposób funkcjonowania w strukturach społecznych zależy od indywidualnych cech jednostki, od jej osobowości, ale jest również wynikiem procesów socjalizacji i wychowania. Społeczeństwo poprzez te procesy zyskuje znaczenie w kształtowaniu istotnych elementów uczestnictwa jednostek w życiu społecznym. Uczestnictwo społeczne związane jest zatem z procesem socjalizacji. Możemy zaobserwować różne podejścia związane z uczestnictwem osób starszych w życiu codziennym. Z jednej strony mamy idee trzeciego wieku, która jest za aktywizowaniem osób starszych, czego najlepszym przykładem są Uniwersytety Trzeciego Wieku. Natomiast z drugiej strony spotykamy się z podejściem odsuwania osób starszych ze społeczeństwa. J. Michalik pisze, iż: „Z jednej strony, zatem starość sprzyja odwadze wyrażania sądów i stanowczości, z drugiej natomiast – usprawiedliwia zachowania, które w przestrzeni publicznej mogą być powszechnie uznawane za niestosowne” (Michalik 2019, s. 82).

Badania studentów

Na potrzeby tego artykułu postanowiłem wesprzeć się badaniami moich studentek, które odzwierciedlą (moim zdaniem) opis wizerunku funkcjonowania osób w wieku postprodukcyjnym. Obie Autorki pytały dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym o to, jak ci młodzi ludzie generalnie postrzegają osoby starsze, a w konkretach także swoje babcie i dziadków. Dla porównania jedna Autorka pokusiła się o zbadanie opinii na temat postrzegania wieku senioralnego u samych seniorów, zestawiała odpowiedzi dzieci i już emerytów.

Nie przedstawiam w tym artykule założeń metodologicznych, gdyż elementy metodologii badaczek będę uwzględniał przy opisie ich spostrzeżeń.

Moja podopieczna: lic. Ewa Nowak postanowiła zbadać wizerunek osób starszych w opiniach nastolatków, jak i poglądy samych seniorów. Problem główny pracy brzmiał: *Jaki stosunek mają osoby starsze i nastolatki do zagadnienia starości i osób starszych?* Problemy szczegółowe miały formę następujących pytań:

1. *Z czym badanym kojarzona jest starość?*
2. *Jakie są zalety i wady bycia osobą w podeszłym wieku?*
3. *Jakie istnieją stereotypy dotyczące osób starszych?*

Badania zostało zrealizowane za pomocą metody sondażu, techniką była ankieta, a narzędziem kwestionariusz ankiety. Zrealizowano je na terenie jednej gminy, obie grupy były porównywalne ilościowo.

Tabela 1. Ilość badanych osób – dane liczbowe i procentowe

Respondenci	Ilość	Procent
Osoby starsze (60+ lat)	30	100
Nastolatki (12-15 lat)	35	100

Źródło: praca własna Ewy Nowak.

Autorka skupiła się na takich kwestiach jak:

1. Skojarzenia dotyczące starości.
2. Zalety i wady bycia osobą w podeszłym wieku.
3. Stereotypy dotyczące osób starszych.

Odnosnie 1 kwestii. I tak z odpowiedzi młodych respondentów wynikają dwie główne oznaki starzenia się. Najwięcej, bo 37% uzyskało wskazanie dotyczące pomarszczonej skóry. 34% badanych wybrało odpowiedź o kłopotach z wykonywaniem codziennych czynności przez seniorów.

Za to wśród osób starszych, najczęściej wybieraną odpowiedzią była „pomarszczona skóra” uzyskując 64% poparcia jako główna oznaka starzenia się. Odpowiedź „zażywanie dużej ilości lekarstw” wybrało jedynie 24% starszych respondentów.

Z wyników badań autorki: lic. Ewy Nowak nasuwają się następujące wnioski. Najczęściej wskazywaną oznaką starzenia się jest wygląd zewnętrzny. Wiąże się to z faktem, iż nasza „fizyczność” jest pierwszą cechą, którą zauważamy u innych osób.

Z racji, iż obecnie w społeczeństwie mamy przewagę osób w podeszłym wieku (Rocznik Statystyczny 2023), tym można uzasadnić skojarzenia nastolatków. Ich odpowiedzi w miarę po równo wskazywały wygląd zewnętrzny i kłopoty z codziennymi czynnościami. Może to wynikać zwyczajnie z codziennej obserwacji otoczenia.

Podsumowując, powyższe wyniki badań Autorki można wnioskować, iż obrazują one, jak zmienia się postrzeganie starości. Skojarzenia obecnej młodzieży znacznie odbiegają od wspomnień seniorów. Nie jest to nic zaskakującego, gdyż świat się zmienia, a ludzie wraz z nim. Jednak ogólne postrzeganie społeczne tego, co kojarzy się ze starością, niejednokrotnie się pokrywa. Starzenie się jest bowiem nieuniknionym elementem ludzkiej natury, życia i mimo zmian, pewne kwestie są stałe, co już zauważała Trafiałek i Radziejewicz-Winnicki.

Odnosnie 2 kwestii. Uzyskane wyniki obrazują pewne różnice i podobieństwa poglądu na wady starości. Z wielu możliwych do wyboru odpowiedzi, młodzi respondenci najbardziej ujmowali brak opieki ze strony rodziny, jako inny aspekt starości, starzenia się. Ta odpowiedź uzyskała aż 60% poparcia, natomiast można tu zauważyć diametralną różnicę między pokoleniami. Aż o 28% mniej starszych respondentów wybrało brak opieki, jako *inną wadę*. Natomiast najczęściej wybieraną przez nich odpowiedzią była strach

przed śmiercią i zyskała ona 46% wskazań. Sporą różnicę wyborów można zaobserwować przy odpowiedzi „ograniczenia w realizacji swoich pasji/zainteresowań”. Jedynie 16% starszych osób uznało tą odpowiedź za *wadę starości*. Natomiast młodzi ludzie opowiedzieli się za nią w 40%. Podobnie wygląda sytuacja przy odpowiedzi: „mniejsze grono przyjaciół”, które w ich odczuciu jako *wadę* uznało jedynie 9% nastoletnich respondentów. Aż o 27% więcej wskazań seniorów był fakt posiadania mniejszej liczby przyjaciół, to w ich opiniach podstawowa wada bycia osobą w podeszłym wieku. Podobne wyniki uzyskały odpowiedzi: poczucia osamotnienia, gdzie różnica wynosi zaledwie 3%.

W swoich wypowiedziach nastoletni respondenci podkreślali brak opieki ze strony rodziny, jako *wadę starości*, znacznie mniej niż w drugiej grupie wiekowej (wypowiedzi emerytów). Może to wynikać z faktu, iż dawniej rodzina stanowiła fundament i jedność. Nie zostawiano bliskich w potrzebie, a osoby starsze, często do swojej śmierci, przebywały z dziećmi, wnukami pod jednym dachem. Logiczne jest więc stwierdzenie, iż dawniejsza młodzież mniej obawiała się braku opieki, aniżeli młodzież obecna.

W dzisiejszym świecie często nad wartością rodziny znajdują się czas, pieniądze i kariera (Zalewska 2017). A więc w tym szybkim życiu i natłoku obowiązków brakuje czasu dla bliskich. To też wiąże się z brakiem możliwości zadbania o jej starszych członków. Łatwiej jest bowiem na przykład umieścić osobę starszą w domu opieki, niż podjąć się samemu tej opieki, zwłaszcza, gdy mamy do czynienia np. z osobami wymagającymi opieki paliatywnej.

Młodzi ludzie w swoich odpowiedziach również częściej niż seniorzy podawali za inną *wadę starości* ograniczenia w realizacji pasji czy zainteresowań. Mimo iż świat się rozwija i często różne ograniczenia są przekraczane, utarło się przekonanie, iż w pewnym wieku *nie wypada* robić różnych rzeczy. Oczywiście są ludzie, którzy wychodzą poza schemat, jednak raczej stanowią mniejszość społeczną. Starsi ludzie sami godzą się na ograniczenia, które są im narzucane przez opinię społeczną, dlatego też obecna młodzież może uważać to za *wadę* tego etapu w życiu (Serwis Zdrowie 2023).

Różnica zdań dotknęła także zagadnienia zmniejszonego grona przyjaciół. Może to wynikać z faktu, iż obecnie technologia i postęp umożliwiają nam

komunikowanie się i tym samym dbanie o relacje na odległość, dlatego dla młodych ludzi starość wcale nie musi wiązać się ze zmniejszoną liczbą przyjaciół czy aktywności. Dawniej jednak wymagało to większego zaangażowania, ale też czasu, zdrowia i energii. Stąd może wynikać ta różnica zdań dwóch pokoleń.

Odnośnie 3 kwestii. Dostrzec można pewne różnice w opinii dwóch pokoleń badanych. Mianowicie za zdaniem, iż stereotypy są krzywdzące względem osób starszych wskazało w sumie 72% młodych respondentów, natomiast w starszej grupie ankietowanych było ich aż o 32% mniej. Odwrotną sytuację zaobserwować można wśród ankietowanych, którzy są zdania, iż takiego typu stereotypy nie są szkodliwe. Takie stanowisko obrało aż 36% seniorów, a różnica między obiema grupami respondentów wynosi 18%.

Analizując pozyskane wyniki badań Autorki, nasuwają się pewne optymistyczne wnioski. Mianowicie można stwierdzić, iż dzisiejsza młodzież jest bardziej świadoma i wyczulona na wyrządzanie krzywdy drugiej osobie. Możliwe różnice zdań wynikają z tego, iż dawniej nie przywiązywano wagi do słowa, one padały, ingerowano tylko w skrajnych przypadkach. Obecnie już od najmłodszych lat wpajane jest dzieciom to, iż słowa potrafią ranić, nawet bardziej od czynów. Nie zawsze stereotypy mają na celu urazę. Mogą one służyć w roli elementu humorystycznego, a dla osób z odpowiednim dystansem nie będą one personalnym atakiem.

Wspomnienia seniorów mogą przywoływać myśl, że może dawniej osoby starsze, darzone ogromną ilością szacunku, zwyczajnie nie spotykały się zbyt często z tym zjawiskiem. Dlatego też mogło być ono traktowane przełotnie, bez ładunku emocjonalnego, bądź też z humorem. Niemniej jednak, nie można ująć obecnej młodzieży, iż dojrzewając w tak zmiennych, odmiennych i coraz to bardziej otwartych czasach nie brak im wyczucia i obeznania w sferze emocjonalnej.

Stereotypowe myślenie dotyczy wielu aspektów życia, w tym też porusza zagadnienie starości. Na przestrzeni lat zwiększyła się i zwiększa ilość seniorów w społeczeństwie. Co za tym idzie, pewne ich zachowania obserwowane przez młodsze otoczenie zacierają się i stanowią element spłyconego skrótowego myślowego. Różnice pokoleniowe, wychowanie, a także wpływ obecnej kultury

masowej spowodowały, iż zjawisko to się nasiliło, co też zaobserwować można w analizowanych wynikach badań. Jednak, czy to w formie żartu, czy też *na poważnie*, posługiwanie się nimi może nieść za sobą pewne nieco mniej przyjemne konsekwencje dla samych osób starszych.

Kolejna praca również dotyczyła tematyki seniorów, a mianowicie: *Znaczenia babci i dziadka w wychowaniu wnucząt w opiniach uczniów ze świetlic w Zielonej Górze*, napisana przez lic. Karolinę Białek.

Jak pisze autorka: „Wartości wnoszone przez dziadków idą w parze z wartościami wnoszonymi przez rodziców. Rodzice i dziadkowie chcą dla dziecka jak najlepiej, ich intencje są takie same: pragną wychować dziecko w duchu miłości i zrozumienia. Zarówno ojciec, matka, jak i babcia z dziadkiem, kochają bezwarunkowo, jednak ta miłość niejako różni się, dziadkowie kochają wnuczkę/wnuka za to, że po prostu jest. Mówi się, że dziadkowie są od rozpieszczania, a rodzice od wychowywania”.

Wspólnymi wartościami wnoszonymi przez dziadków jak i rodziców jest wsparcie oraz motywacja. Mama i tata powinni wspierać swoje dziecko w każdej sytuacji i motywować go do tego, by pięło się wciąż w górę nie tylko w edukacji, ale i we własnym rozwoju. Jednak rodzice nie zawsze mogą mieć na to wystarczającą ilość czasu, ponieważ z reguły są pochłonięci pracą zawodową. Dziadkowie natomiast mogą dysponować większą ilością czasu wolnego i to do nich można się zwrócić w każdej chwili z prośbą, o zaangażowanie się wnukami.

Głównym problemem pracy autorki było pytanie: *Jakie są opinie dzieci ze świetlic w Zielonej Górze, na temat roli babci i dziadka w rodzinie?*

Problemami szczegółowymi zaś:

1. *Ile czasu i w jakich sytuacjach dziadkowie najczęściej spędzają czas z wnukami?*
2. *Jaka jest więź emocjonalna między wnukami a dziadkami?*
3. *Jaka jest aktywność badanych wnucząt wobec dziadków?*

Badania zostało zrealizowane za pomocą metody sondażu, techniką była ankieta, a narzędziem kwestionariusz ankiety. Zrealizowano je na terenie jednej gminy, obie grupy były porównywalne ilościowo.

Próba badawcza liczyła 50 osób.

Tabela 2. Ilość badanych dzieci – dane liczbowe i procentowe

Płeć	Ilość	Procenty%
Dziewczynki	30	100%
Chłopcy	20	100%

Źródło: praca własna Karoliny Białek.

Autorka skupiła się na takich kwestiach jak:

1. Czas i sytuacje, w których dziadkowie najczęściej spędzają czas z wnukami.
2. Więź emocjonalna łącząca dziadków i wnuków.
3. Aktywność badanych wnucząt wobec dziadków.

Odnośnie 1 kwestii. Najwięcej dzieci zaznaczyło, iż dziadkowie przychodzą do nich na urodziny lub imieniny, co oznacza, że o takiego typu wydarzeniach pamiętają i celebrują je wraz z wnukami. Część odpowiedzi sugeruje, iż dziadkowie często zabierają wnuki na spacer i spędzają z nimi czas w sposób aktywny. Z dalszych odpowiedzi respondentów jednak wynika, że niewielka część seniorów podejmuje się przyprawiania i odbierania dzieci z zajęć dodatkowych, co może to wynikać z tego, iż te obowiązki zwykle wykonują rodzice, którzy mogą być bardziej zorientowani, co do zajęć, na jakie uczęszcza ich dziecko po szkole. Całkiem spora część respondentów zaznaczyła odpowiedź, że spotkania mają miejsce rzadko lub w ogóle. Badani wnioskują, że powodem tego może być słabsza kondycja zdrowotna seniorów. Nie każda osoba starsza jest w stanie samodzielnie przyjechać w odwiedziny, nawet gdyby tego chciała.

Podsumowując, dziadkowie w życiu dziecka odgrywają ważną rolę. Niektóre dzieci odwiedzają dziadków sporadycznie, inne kilka razy w tygodniu. Badania Autorki wskazują, że w prawie każdej rodzinie jest większa bądź mniejsza częstotliwość spotkań i takich rodzajów interakcji, gdzie dzieci przebywają z dziadkami. Przy czym ważne jest to, iż takie sytuacje mają miejsce i jest kontakt między pokoleniami. Podczas wspólnych spotkań jest wiele alternatyw, jak dane chwile wspólnie wykorzystać. Porównując do siebie odpowiedzi chłopców i dziewczynek nie widać większej różnicy w odpowiedziach.

Odnośnie 2 kwestii. Z badań lic. Karoliny Białek wynika, iż u znacznej większości dzieci myśl o spędzaniu czasu z dziadkami wywołuje uczucia pozytywne, radość, badani mają poczucie bezpieczeństwa, gdy do takich spotkań dochodzi. Pewien procent badanych, 23% dziewczynek i 25% chłopców zaznaczyło również, że mają podczas spędzania czasu z dziadkami poczucie więzi. Na podstawie uzyskanych wyników można wnioskować, iż większość respondentów ma dobre kontakty z seniorami i cieszy się na myśl o ich zobaczeniu.

W odpowiedziach respondentów jednak znajdowały się również odpowiedzi negatywne, 10% chłopców zaznaczyło, iż spotkania z seniorami nie kojarzą im się dobrze. Pozostałe odpowiedzi wskazywały na odczuwanie lęku (5%), strachu (7%), czy niepewności (10%). Można przypuszczać, iż dzieci te nie mają wystarczająco dobrej więzi emocjonalnej z dziadkami, bądź nie widują się z nimi zbyt często, co może skutkować towarzyszącym lękiem lub strachem na myśl o zobaczeniu się z babcią czy dziadkiem. Gdy zabraknie odpowiedniego kontaktu między tymi dwoma pokoleniami, badani mogą nie czuć się pewnie w towarzystwie seniorów, a to skutkować może osłabieniem więzi rodzinnych.

Analiza uzyskanych wyników badań upoważniła Autorkę do wniosku, iż więź między dziadkami a wnukami jest bardzo ważna, a utrzymywanie kontaktów między tymi pokoleniami niemal konieczne. Im dzieci częściej się widują ze swoimi dziadkami, im więcej z nimi rozmawiają o różnych sytuacjach, jakie mają miejsce w ich życiu, tym ta więź staje się mocniejsza i bardziej trwała. Odpowiedzi dziewczynek jak i chłopców wskazywały na to, iż w większości mają dobre stosunki z seniorami, odczuwają łączącą ich więź, nie boją się ze sobą rozmawiać, mówić o rzeczach dla nich pozytywnych czy negatywnych, gdyż mają do siebie zaufanie. Spotkania w głównej mierze kojarzą się z czymś dobrym, radosnym, z poczuciem bezpieczeństwa w gronie bliskich osób. W sytuacji, gdy kontakt w rodzinie jest zły, bądź z jakiś powodów ograniczony, więź emocjonalna łącząca dziadków i wnuków zanika, tworzy się bariera, która utrudnia wzajemną komunikację. Brak spotkań może sprawić, że dzieci na tyle odsuną się od dziadków, iż spotkania z nimi nie będą budzić radości, a niepewność czy lęk, tak jak pokazały to powyższe badania.

Odnośnie 3 kwestii. Aktywność wnucząt wobec dziadków jest dość wysoka. Zarówno chłopcy jak i dziewczynki starają się utrzymywać stały kontakt z seniorami, tyczy się to zarówno spotkań, jak i utrzymywania kontaktu telefonicznego. Badani wykazali, że widują się z babciami/dziadkami kilka razy w miesiącu, jedni robią to w weekendy, inni w zwykłe dni w tygodniu, a jeszcze niektórzy widzą się z dziadkami codziennie, częstość tych spotkań wpływa oczywiście na więź między tymi pokoleniami. Autorka zauważyła, że znaczny procent badanych robi dziadkom przysługi z własnej woli, nie tylko seniorzy angażują się w ten kontakt, ale i młode pokolenie pragnie dać coś od siebie.

Tylko niewielki procent wskazał na odpowiedzi negatywne, być może ta część respondentów jest nauczona tylko dostawać, ale nic nie dawać. Głównymi organizatorami spotkań międzypokoleniowych są osoby starsze, ciężko natomiast stwierdzić: czy to z braku możliwości zorganizowania spotkania przez dzieci, czy też z braku chęci, licząc, że to dziadkowie zorganizują nam ciekawe atrakcje.

Odpowiedzi chłopców i dziewczynek są do siebie bardzo podobne, jednak, jak zauważa Autorka, chłopcy w dawaniu dziadkom prezentów liczą bardziej niż dziewczynki na pomoc rodziców. Może to wynikać z tego, iż dziewczynki dojrzewają szybciej i one same są świadome, kiedy powinny prezent dla seniorów przygotować, chłopcy mogą o takich rzeczach częściej zapominać. Nie jest to jednak jakaś duża różnica w badaniach, najważniejsze jest to, że dzieci i seniorzy spotykają się ze sobą i wspólnie spędzają czas.

Wnioski po badaniach

Obie prace były ukierunkowane na seniorów i na ich relacje społeczne. Ewa Nowak skupiła się na wizerunku starości, zaś Karolina Białek na znaczeniu seniorów w wychowaniu wnucząt. W obu przypadkach pytano osoby młode o opinie w tym zakresie. Oczywiście każda z prac wykazała pewien zakres odpowiedzi, który wymagał działań naprawczych.

U Ewy Nowak jej niepokój wzbudziły odpowiedzi, iż młodzież w starości widzi wiele wad. W ich myśleniu obecnych jest sporo stereotypów na temat osób starszych. Dlatego, aby dokonać zmiany myślenia na danej płaszczyźnie, postanowiła za cel praktyczny pracy zorganizowanie kilku spotkań młodzieży wraz z seniorami. Wspólnie spędzony czas oraz realne zderzenie poglądów dwóch pokoleń miały pomóc zarówno nastolatkom, jak i osobom starszym, w zmianie myślenia o sobie.

U Karoliny Białek najślabiej wypadła częstotliwość inicjowania wyjść z dziadkami przez wnuki. Badania pokazały, że znaczna część respondentów rzadko wychodziła z inicjatywą spotkania się z babcią i dziadkiem, oznacza to, iż częściej takie propozycje wychodzą ze strony seniorów. W związku z małym zainteresowaniem ze strony badanych, co do spędzania czasu z dziadkami, autorka zaplanowała dwa scenariusze zajęć, które miały na celu, poprawić więź emocjonalną między tymi dwoma pokoleniami. Zajęcia opierały się na pokazaniu dzieciom, że czas spędzony z babcią i dziadkiem może być ciekawy, że jest wiele alternatyw do spędzenia tego czasu, skorzystają obie ze stron, nie tylko poprawi się kontakt między dziadkami i wnukami, ale również badani dostrzegą, że spotkania z seniorami mogą być naprawdę ciekawe, a za to dziadkowie będą mogli bardziej uczestniczyć w życiu swoich wnucząt i spędzać z nimi wspańiałe chwile.

Podsumowanie

Możliwość odniesienia się do wyników swoich prac, miała dla Autorek ogromne znaczenie. Było to podsumowanie ich trzysemestralnego wysiłku, jaki musiały podjąć, pisząc swoje prace. Aspekt praktyczny pracy wymagał zaplanowanie działań naprawczych w tych aspektach, które w ich badaniach okazały się najślabszym ogniwem, co skutkowało nie tylko analizą, ale i zaprezentowaniem swoich doświadczeń teoretycznych jak i praktycznych zdobytych na studiach. Oczywiście te praktyczne elementy były konsultowane z promotorem, niemniej inicjatywa należała do studentek, w jakiej formie się to odbędzie.

Każde badania angażuje nie tylko Autora, ale i społeczność, gdzie takie badania były przeprowadzone. Element zajęć praktycznych, jakie Autorki zaplanowały i wykonały, zmieniło w jakimś zakresie wzajemne postrzeganie się obu grup respondentów, także nauczycieli. Mały krok powodujący dyskusję, rozmowy, ale i zmiany w obu przypadkach grup odniesienia.

Zakończenie pracy przez studentów, zawsze budzi wiele wątpliwości u nich, co do tego: jak napisali swoją pracę, jaki będzie miała odbiór u oceniających i czy ich praca ma jakiś sens? Dlatego ważne jest, aby tego nie zaprzepaścić, zachęcić do kontynuowania studiowania, sięgania po literaturę, a nawet zaprezentowania wysiłków młodych osób na szerszym forum, jakim jest czasopismo „Edukacja Dziecka”, co niniejszym czynię. Kolejne pokolenie piszących pracę licencjacką czy magisterską może o tym przeczytać, także osoby, które nie są studentami czy pracownikami uczelni. Państwa periodyk jest czasopismem lokalnym, ale i ogólnopolskim, czytają do nawet uczestnicy UTW, stąd zasięg dostępu do informacji jest spory. Mam nadzieję, że ten artykuł przyczyni się do refleksji nad seniorami i ich wizerunku u najmłodszych.

Bibliografia

1. Białek K., *Znaczenie babci i dziadka w wychowaniu wnucząt w opiniach uczniów ze świetlic w Zielonej Górze*, niepublikowana praca licencjacka napisana pod kierunkiem dr. Krzysztofa Zajdla, Zielona Góra 2022.
2. *Business Insider*, *Nowy program dla seniorów*, 2023 [https://businessinsider.com.pl/gospodarka/wazny-program-dla-seniorow-wchodzi-od-1-listopada-ta-uslugabedzie-darmowa/exg4ber [dostęp: listopad 2023]].
3. Frąckowiak T., *Fenomen długowieczności*, Warszawa 2019.
4. McDonald R.B., *Biologia starzenia*, Warszawa 2022.
5. Michalik J., *Sytuacja osób starszych we współczesnym społeczeństwie widziana z perspektywy osób młodych*, „Media – Kultura – Społeczeństwo” 2019, nr 14
6. Nowak E., *Wizerunek starości i osób starszych w opiniach dwóch pokoleń badanych*, niepublikowana praca licencjacka napisana pod kierunkiem dr. Krzysztofa Zajdla, Zielona Góra 2022.

7. Radziewicz-Winnicki A., *Społeczeństwo w trakcie zmiany. Rozważania z zakresu pedagogiki społecznej i socjologii transformacji*, Gdańsk 2005.
8. Rocznik Statystyczny 2023 [<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-demograficzny-2023,3,17.html>] [dostęp: listopad 2023].
9. Serwis Zdrowie, *Jakie drobne gesty pomagają starszym ludziom poradzić sobie z samotnością*, <https://zdrowie.pap.pl/wywiady/senior/drobne-gesty-pomagaja-starszym-ludziom-poradzic-sobie-z-samotnoscia> [dostęp: listopad 2023].
10. Trafiałek E., *Starzenie się i starość. Wybór tekstów z gerontologii społecznej*, Kielce 2006.
11. Zajdel K., *The ambiguity of the concept of culture in a school institution*, „Prima Educatione” 2021, Vol. V, s. 149-161, DOI: 10.17951/pe/2021.5.149-161.
12. Zalewska S. L., *Wartości we współczesnej rodzinie. Pomędzy deklaracją a czynem*, „Society Register” 2017, DOI: 10.14746/sr.2017.1.1.15.